

U srednjovjekovnoj hrvatsko-ugarskoj državi plemstvo je, kao i drugdje u Europi toga vremena, predstavljalo najvažniju društvenu grupu. U njihovim rukama nalazila se velika većina zemljišnih posjeda, svi upravni položaji kao i vodeće funkcije u Crkvi, a činili su i okosnicu vojne snage. Zahvaljujući gospodarskoj moći bili su nositelji ne samo političko-ga nego i kulturnoga života zemlje. Plemstvo Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva bilo je organizirano u plemićke rodove, a rodovi su podrazumijevali oblik obiteljske strukture koji se temeljio na podrijetlu od stvarnog ili izmišljenog zajedničkog pretka. Osim navedenoga, imali su i zajedničku imovinu, sjedište, simbole, mjesto pokopa te ime.

Plemstvo i plemićki rodovi u srednjovjekovnoj ugarsko-hrvatskoj državi nisu u hrvatskoj historiografiji dostatno istraženi, stoga knjiga *Plemićki rod Borića bana* autorice Marije Karbić pridonosi boljem poznavanju plemstva i plemićkih rodova na području današnje Slavonije. Autorica je na temelju objavljenih i neobjavljenih izvora te dosadašnjih rezultata historiografskih istraživanja obradila povijest plemićkog roda Borića bana, odnosno obitelji koje su mu pripadale u razdoblju od pojave roda Borića bana u izvorima do pada Slavonije pod osmansku vlast.

Knjiga je strukturalno podijeljena na šest većih cjelina, a prva je »Uvod« (11–34), u kojem nas autorica pobliže upoznaje s korištenim vrelima i historiografskim dostignućima u istraživanju plemstva, kako domaćih tako i stranih autora.

U sljedećem poglavlju »Povijest plemićkog roda Borića bana od pojave u izvorima do pada Slavonije pod Osmanlijsku vlast« (35–68) autorica iznosi povijest roda od njezina rodonačelnika bana Borića, o kojemu su oskudni podatci, preko ostalih članova ovoga plemićkog roda Požeške županije, do druge polovice 15. stoljeća kada se pojedini pripadnici i grane roda počinju uspinjati na društvenoj ljestvici, poglavito Berislavići Grabarski i Dessewffyji Cernički.

U trećoj je cjelini »Struktura plemićkog roda i njegovo funkcioniranje« (69–116) autorica prikazala djelovanje pojedinih pripadnika toga roda te je utvrdila njegovu strukturu i funkcioniranje. Nadalje, rekonstruirala je rodoslovlje roda, koliko je bilo moguće s obzirom na nedostatne izvore, uz prikaz odnosa među članovima roda. Zasebno je iznijela terminologiju kojom je u korištenim vrelima označen plemićki rod i srodničke veze. Potom je razložila položaj žena, bračne strategije, sustav nasljeđivanja imena i zajedničke simbole roda Borića bana.

U poglavlju pod naslovom »Posjedi i službenici« (117–142) autorica je obradila posjede koji su bili u vlasništvu roda ili njegovih članova – njihovu veličinu, smještaj, vrstu vlasništva, zajedničko držanje posjeda među rođacima, uz analizu sistema nasljeđivanja i prava prvokupa. U istom je poglavlju obradila službenike i familijare pripadnika roda zahvaljujući kojima se može dobiti jasnija slika o samom rodu.

»Odnos s Crkvom« (143–154) poglavlje je u kojemu autorica obrađuje problematiku odnosa roda s Crkvom, kao dijela rodovske povezanosti, ali i mogućnost postojanja zajedničkog kulturnog središta.

Na samom kraju knjige nalaze se »Zaključne napomene« / »Summary« (155–197) na hrvatskom i engleskom jeziku, slikovni »Prilozi« (163–171), potom »Izvori i literatura« (173–195), »Kazalo osobnih i geografskih imena« (197–219) te »Bilješka o autorici« (221–222). Iako se rezultati istraživanja jednoga roda, konkretno roda Borića bana, ne mogu bez opreza generalizirati, ipak mogu pridonijeti spoznajama o plemićkim rodovima na području današnje Slavonije tijekom srednjeg vijeka te mogu potaknuti slične studije drugih srednjovjekovnih plemićkih rodova na tom prostoru.

Ana Biočić

Franjo GLAVINIĆ, *Historia Tersattana (Povijest Trsata) / Origine della Provincia Bosna Croatia (Postanak Provincije Bosne Hrvatske)*, Rijeka, 2014., str. 135

Početkom rujna 2014. godine u Trsatskome je svetištu predstavljena knjiga u kojoj su objedinjena dva historiografska djela franjevca Franje Glavinića (1585. – 1652.). Glavinićeva djela *Historia Tersattana* i *Origine della Provincia Bosna Croatia*, oba tiskana u Udinama 1648. godine, važan su historiografski izvor za poznavanje franjevačke povijesti u prijelomnim trenucima hrvatske povijesti, odnosno u vrijeme nadiranja Osmanlija. Cilj pisanja ovih djela bio je pružiti izvještaj o nekim povijesnim činjenicama vezanim uz Trsat i franjevačku Provinciju Bosnu Hrvatsku, osobito iz crkvenih redova. Oba djela izvorno su napisana na talijanskome jeziku, iako do danas nije jasno zašto ih je Glavinić napisao na tom jeziku. No, u ovoj knjizi donesen je njihov hrvatski prijevod, osobito povijesti Bosne Hrvatske, koja je prvi put tiskana, za razliku od *Historie Tersattane*, koja je doživjela već četiri izdanja.

Historia Tersattana historiografsko je djelo koje ne obrađuje samo povijest franjevacu na Trsatu nego ponajprije povijest trsatskoga svetišta. Započinje predajom o nastanku svetišta dolaskom Nazaretske kućice Svete obitelji 1291. godine, zatim nastavlja s njezinim prenošenjem u Loreto, nakon toga progovara o slici Majke Božje Trsatske. Uz spomenuto dosta pažnje poklanja se izgradnji crkve svetišta i njezinu uređenju, ističući kako je crkva zadužbina knezova Frankapana. Između ostalog, Glavinić je obradio i obnovu crkve i samostana u vrijeme njegova upravljanja, a koji su 1629. godine stradali u požaru. Glavinić kroz tekstove o svetištu provlači i zapise o naselju Trsat i njegovoj povijesti. Također se osvrće na oprostite i povlastice koje je Apostolska Stolica podijelila trsatskom svetištu do njegova vremena. Jedan od zanimljivijih tekstova jest i onaj vezan uz protestantsku tiskaru iz Uracha koja je prenesena u Rijeku, a zatim u Rim kako bi služila Propagandi. Knjigu je na hrvatski jezik preveo dr. Danilo Klen, a i ovo izdanje donosi njegov prijevod. *Historia Tersattana* jedno je u nizu djela Franje Glavinića, pisca katoličke obnove, kulturnog pregaoca, historiografa i plodonosnog duhovnog pisca 17. stoljeća.

Tome nizu treba pridodati i njegovo drugo historiografsko djelo *Origine della Provincia Bosna Croatia* ili punim imenom, u hrvatskom prijevodu *Postanak Provincije Bosne Hrvatske. Odjeljivanje od Provincije Bosne Srebrene, broj starih i novih samostana, kada i u kojim mjestima su bile izborne skupštine na kojima su izabrani provincijali nakon diobe*